Turkish Studies Educational Sciences

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1697-1716

DOI: 10.29228/TurkishStudies.23474

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 19.06.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.08.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (15.07.2019)-Referee 2 (16.07.2019)- Referee 3 (17.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE EĞİTİM PROGRAMINDA KÖK DEĞERLERİN İNCELENMESİ

Şener ŞENTÜRK* - Volkan DURAN** - Esmâ BİNAY***

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı İlköğretim Türkçe Eğitim Programında kök değerlerin incelenmesidir. **Yöntem:** Bu çalışma nitel araştırma desenine göre hazırlanmış bir çalışmadır. Çalışma Açıklayıcı/Tanımlayıcı Durum Çalışması modeline (Illustrative Case Studies) göre hazırlanmıştır. Çalışmanın temel sınırlılığı verilerin frekanslar üzerinden yorumlanmasıdır. Verinin analiz edilmesi ve yorumlanması için en fazla frekansa sahip değer tavan değer olarak ele alınarak bu sayıl ile sıfır arası ve verilerin kendi içinde azlık veya çokluğunu yorumlamak için beş kategoride çok az, az, orta, yüksek ve çok yüksek olarak bir aralık ölçeği geliştirilmiştir. Buna göre 26,4 ve altı çok az, 52,8 ile 26,4 arası az, 52,8 ile 79,2 arası orta, 79,2 ile 105,6 arası yüksek, 105,6 ile 132 arası çok yüksek olarak nitelenmiştir. **Bulgular ve Tartışma:** Bu çalışmada sonuç olarak, on kök değer frekansları incelendiğinde i) Değerlerin toplamının kademelere göre dağılımında ahlaki ve kişilik gelişimlerine dayalı olmayan ve öğretim ilkelerini temel almayan bir şekilde rastgele bir şekilde değerlerin dağılım gösterdiği bulunmuştur. ii) İlköğretim Türkçe ders kitabında yerel değerlere ağırlık verilirken evrensel değerlere ağırlık verilmediğini göstermektedir. iii) Çalışmada elde edilen bulgular değerler eğitimi konusunda bilimsel bir şekilde İlkokul 1. 2. 3. 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarının hazırlanmadığını göstermektedir. Bununla beraber çalışmanın temel sınırlılığının değerlerin kelime olarak frekansları olduğu bu nedenle daha derin bir analiz için içerik analizinin gerekli olduğu bu noktada söylenebilir. Örneğin, belki vatanseverlik frekans

* Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, E-posta: egitimhekimi@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, E-posta: volkan.duran8@gmail.com

*** Yüksek Lisans öğrencisi, Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: binayesma@gmail.com

olarak yüksek olmasına rağmen anlam ve muhteva olarak daha az ele alınmış olabileceği de bu noktada vurgulanmalıdır. **Öneriler:** Bu çalışmanın benzerleri farklı araştırma desenleri kullanılarak, farklı örneklemeler üzerinde, karşılaştırmalı olarak farklı yöntemlerle yapılabilir. Çalışma frekanslara dayalı olarak yapıldığı için içerik analizi yapılarak çalışmanın bulguları daha derinlemesine analiz edilebilir çünkü yerel değerler frekans olarak yüksek çıkmasına rağmen içerik ögesinde bu yüksekliğin nasıl anlamlandırıldığı da önem arz etmektedir. Bu bağlamda değerler eğitimiyle ilgili programlarda evrensel ve kültürel değerlere eşit şekilde yer verilmelidir. Sınıf düzeyine göre hangi kültürel değerlerin nasıl aktarılacağı uzmanlardan, öğretmenlerde ve program geliştiricilerden oluşan bir komisyon tarafından belirlenmeli ve eğitim programında hangi sınıf seviyesinde hangi kültürel değerlerin öğrencilere aktarılacağı açık bir şekilde gösterilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Eğitim Programları, Ders Kitapları

INVESTIGATION OF STEM VALUES IN PRIMARY TURKISH EDUCATION CURRICULUM

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the stem values in the Primary Turkish Education Curriculum. **Method:** This study was prepared according to a qualitative research design. The study was prepared according to the illustrative case studies model. The main limitation of the study is the interpretation of data based on the frequencies of relevant themes. In order to analyze and interpret the data, the maximum frequency value is considered as the peak value, and a range scale is developed as small, low, medium, high and very high in five categories based on the range of zero and peak number to interpret the quantity of the data in curriculum. According to this, the frequencies that are 26.4 and less are labelled as “very low” category, the frequencies that are between 26.4 and 52.8 are labelled as “less” category, the frequencies that are between 52.8 and 79.2 are classified as “medium” category, the frequencies that are between 79.2 and 105.6 are labelled as “high” category, the frequencies that are between from 105.6 to 132 are labelled as “very high” category. In this context, it should be noted that the main limitation of this study is that it is based on the frequency of the words in the texts, therefore content analysis should be required for more deep analysis. For example, it should also be emphasized that although patriotism is high in frequency, it may be considered less in terms of meaning and content. **Results and Discussion:** In this study, when the frequencies of Values Education, Curriculum, Textbooks stem values are examined i) It has been found that the distribution of the values is not based on moral and personality development in terms of the distribution according to the levels and values are distributed randomly in a way that is not based on teaching principles. ii) The primary school textbook focuses more on local values, there is no emphasis on universal values. iii) The findings obtained in the study

show that primary school 1. 2. 3. 4. Grades Turkish textbooks are not prepared based on the scientific way about the education of values.

Recommendations: The similarities of this study can be done by using different research patterns and on different samples with different methods. Since the study is based on frequency values, the findings of the study can be analyzed in-depth by content analysis because the local values are high in frequency, but their emphasis in the content is also important. Moreover, universal and cultural values should be included equally in programs related to values education. How to transfer cultural values should be determined and which values should be chosen in terms of grades by a commission consisting of experts, curriculum developers and teachers.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Values are a widespread range of cultural, natural, ideological or views, ideas, behaviours, laws and beliefs recognized, embraced, preserved in a culture, in a religion as well as among individuals (Avcı, 2007). In recent years, "values education" that has been popularized both in the world and Turkey can be regarded actually as the continuation of the previous "moral education" and "character education" in Turkey (Sancak, 2011: 16). Values education, which has been systematically taking place in our country since 2005, was dealt with at the 18th National Education Council, and then the contents of the curricular contents were given to the authority of the values education commissions in 2010 (Aydoğan, 2018). In the curriculums renewed in the 2016-2017 academic year, national, moral and universal values that are aimed to be thought are presented under ten main themes. Ten root values are mentioned in the 2018 Turkish Education Curriculum were identified as justice, friendship, righteousness, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence (Fidan Dal, 2018). Therefore the aim of this study is to examine the stem values in the Primary Turkish Education Curriculum. In this context, in this study, it is aimed to examine the values in 1st, 2nd, 3rd and 4th grade Turkish textbooks. In this context, the following questions were sought:

1- What are the frequencies of the values in the 1st, 2nd, 3rd and 4th grade Turkish course books?

2- What are the total frequencies of the ten root values of justice, friendship, righteousness, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence?

Method

This study was prepared according to a qualitative research design. The study was prepared according to the illustrative case studies model. The main limitation of the study is the interpretation of data based on the frequencies of relevant themes. In order to analyze and interpret the data, the maximum frequency value is considered as the peak value, and a range scale is developed as small, low, medium, high and very high in five categories based on the range of zero and peak number to interpret the

quantity of the data in curriculum. According to this, the frequencies that are 26.4 and less are labelled as “very low” category, the frequencies that are between 52.8 and 26.4 are labelled as “less” category, the frequencies that are between 52.8 and 79.2 are classified as “medium” category, the frequencies that are between 79.2 and 105.6 are labelled as “high” category, the frequencies that are between from 105.6 to 132 are labelled as “very high” category.

Figure 1: The range that was developed to interpret frequencies

Miles and Huberman formula was used to calculate the internal consistency coefficient of the data. It can be calculated by using the formula $\Delta = C \div (\text{formül} + \partial) \times 100$. In the formula, Δ : is the reliability coefficient, C is the number of subjects / terms that are agreed upon, ∂ : is the number of subjects / terms that have no consensus. According to the coding control which gives internal consistency, the consensus among the encoders is expected to be at least 80%, which is formed according to the codes above the frequency in the research (Baltacı, 2017).

The main limitation of the study is the interpretation of data based on the frequencies of the values. Accordingly, only the abundance or scarcity of the relevant keywords in the data were analyzed according to a proportion within itself. It is assumed that the number of words in the relevant text will reflect the importance given to that theme.

Results and Discussion

Firstly, the frequencies of the values in the 1'st, 2'nd, 3'rd and 4'th grade Turkish course books were given as follows:

Table 1: Values in Turkish Text Books

Core Values	1'st grade text book	2'nd grade text book	3'rd grade text book	4'th grade text book	Total
Justice	0	0	1	0	1
Friendship	2	30	3	16	51
Righteousness	1	0	4	6	11
Self-Control	0	7	6	2	15
Patience	1	0	3	8	12
Respect	2	23	10	4	39
Love	2	14	10	19	45
Responsibility	4	3	1	5	13
Patriotism	26	35	31	40	132
Benevolence	3	0	20	18	41
Total	41	112	89	118	360

When the total frequencies for ten values are located in the range given as Figure 1, it is seen that the least value belongs to the value of Justice. Apart from this, root values of righteousness (11), patience (12), responsibility (13), self-control (15) were also found to be under the category of “very few”. Respect (39), Benevolence (41), Love (45), Friendship (51) values were found to be “less” category in the developed scale. The value of patriotism (132) was found to be in the “very high” category.

Figure 2. The total frequencies of the values in the Turkish Education Textbooks

In this study, when the frequencies of Values Education, Curriculum, Textbooks stem values are examined i) It has been found that the distribution of the values is not based on moral and personality development in terms of the distribution according to the levels and values are distributed randomly in a way that is not based on teaching principles.

ii) The primary school textbook focuses more on local values, there is no emphasis on universal values.

Figure 3. Universal values versus local values in Turkish textbooks

- iii) The findings obtained in the study show that primary school 1. 2. 3. 4. Grades Turkish textbooks are not prepared based on the scientific way about the education of values.

Similar findings was found also at the study of Kahya (2018) where the values in 5th Grade, 6th Grade, 7th Grade and 8th Grade Turkish Textbook activities were examined. According to these findings, it is concluded that values are not included in a certain plan according to class levels and themes. It was concluded that the values determined in the 5th and 6th grade workbooks were higher than the 7th and 8th grades. This study shows that similar situation is in primary school textbooks.

In the research, it was observed that the highest value was patriotism while the least value was justice. In the study of Sen (2008) in terms of the values conveyed by the texts in the sixth grade Turkish textbooks, it was found that the value of justice was the least. Erkal (1997) made the following determinations about Turkish identity: honor and dignity; Inability to live under the yoke of foreigners (seeking freedom and independence); Organization and state-building tradition; To be friendly to ones who are oppressed and to be hard to the ones who are tyrant; Tradition of being fair; Respect the elderly and keep them under the roof of the family; Hospitality; Hastiness and intolerance; The idea of homeland; To give women the necessary place, but not to think of it something just as an equality used in mathematics (Sen, 2008: 768). When Erkal's (1997) views are taken into consideration, it is seen that although the importance about the idea of Homeland in Turkish identity is emphasized in textbooks, many other values such as justice are not so remarked in terms of frequencies in the textbooks. In this context, it has been seen that the concept of homeland is considered as a concrete piece of land, and the values, accumulation and culture within the homeland are not considered in the context of patriotism. It can be said that this reflects a perspective which roughly reduces the protection of the borders into mere patriotism.

Actually, the proportions of the values are also compatible with proportions of values in very famous Turkish textbooks also such as Dada Gorgud Epics, Ahmet Cevat Emre's *Türkçe Kıraat* book , Safahat which is the book of Mehmet Akif Ersoy who are the writer of Turkish National Anthem or the poems of Everekli Seyrâni (Betül Doğan, 2017; Çayır Çevik; 2014; Özbay ve Tayşi, 2011; Tanrıku, 2015). Özbay ve Tayşi (2011) found that the value of "respect" has the highest frequency in Dada Gorgud Epics. Respect value is followed by love (29), responsibility (17), solidarity (16), love of homeland (15) respectively. Because irrespective of nation, the ladders of being a member of a particular nation crosses the steps of being a human, the key to being human is to assimilate universal values. In this context, a British who does not have human values can make himself imposing and powerful like the lion as a symbol of his country, but he can only preserve the animal character of the Lion without the universal values. Similarly, a Spaniard who identifies himself with Taurus, a Turkish man who identifies himself with a gray wolf, a Russian who identifies himself/herself with bear can acquire the merit of these creatures, but it is only through universal values that makes them human. In this

context, it has been observed that while the universal values are mentioned in Turkish textbooks in terms of frequency, universal values and human identity are not given sufficient importance as in the works such as Dada Gorgud Epics or Safahat which are important works of Turkish Literature. Therefore, in the Turkish education program, it should be ensured that both national and universal values should be placed. In this context, it should be noted that the main limitation of this study is that it is based on the frequency of the words in the texts, therefore content analysis should be required for more deep analysis. For example, it should also be emphasized that although patriotism is high in frequency, it may be considered less in terms of meaning and content.

Recommendations

The similarities of this study can be done by using different research patterns and on different samples with different methods. Since the study is based on frequency values, the findings of the study can be analyzed in-depth by content analysis because the local values are high in frequency, but their emphasis in the content is also important. Moreover, universal and cultural values should be included equally in programs related to values education. How to transfer cultural values should be determined and which values should be chosen in terms of grades by a commission consisting of experts, curriculum developers and teachers.

Keywords: Values Education, Curriculum, Textbooks.

1. Giriş

Değer, bir toplum içerisinde veya bir inanç ve ideoloji içerisinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü görüş, düşünüş, davranış, kural ve kıymetlerdir (Avcı, 2007). Değer sözcüğü Türkçe Sözlük'te (TDK, 2005);

1. Bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha.
3. Yüksek ve yararlı nitelik.
4. sf. Üstün, yararlı nitelikleri olan (kimse).

5. fel. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

6. mat. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı olarak ifade edilir. Powney ve diğ. (1995), değeri yalnızca bir inanç olarak değil, sosyal bağlam ile bir insanın davranışı arasındaki güçlü bir köprü olarak açıklar ve değerler sosyal yaşamın standartlarını oluşturur ve bir davranışın diğerine seçilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda değer, insanların eylemlerini açıklamak, bu eylemleri seçmek ve meşrulaştırmak ve olayları değerlendirmek için bir ölçek olarak kullanılır (Aydın, 2011). Bu nedenle değerler, insanların herhangi bir olay veya varlığa verdiği önemi ve bakış açısını yansıtan, benimseme esaslı, davranışlara yön verebilen, estetik, ahlaki, sosyal ve psikolojik boyutlu kanaat ve inançlar bütünüdür (Yeşil ve Aydın, 2007: 70). Bu nedenle, değerler kavramsal olarak birçok farklı alanla ilişkilidir. Örneğin "bir şeyin arzu edilen sonuçları üretmek bağlamında sahip olduğu değere, istenen bir sonuca ulaşmada araç işlevi görme bakımından sergilediği değere araçsal değer adı verilirken, bir şeyin bizzat kendinden dolayı sahip olduğu değere asli değer denmektedir" (Cevizci, 2013: 221). Bu sebeple, birçok bilim insanı değerleri farklı farklı sınıflandırmışlardır.

Bunlar; 1) Hazcı (hedonist) değerler (olumlu: haz; olumsuz: acı) 2) Bilişsel değerler veya bilgi değerleri (olumlu: doğru; olumsuz: yanlış) 3) Ahlâkî değerler (olumlu: iyi; olumsuz: kötü) 4) Estetik değerler (olumlu: güzel; olumsuz: çirkin) 5) Dinsel değerler (olumlu: sevap veya helal; olumsuz: günah veya haram) (Özensel, 2003). Spranger (1921) değerleri bilimsel (teorik), ekonomik, estetik, siyasi (politik), sosyal, dini değerler olmak üzere altı gruba ayırmışken, Nelson değerleri; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olarak üç başlıkta incelemiştir. (Yazıcı, 2006). Bununla beraber değerlerin ortak özellikleri vardır ve değer teorisinin kurucuları olarak bilinen Schwartz ve Bilsky (1987), değeri beş boyutta tanımlamıştır: Değerler (a) kavramlar veya inançlar olarak (b) bu kavram ve inançlar istenen durumlar veya davranışlar hakkındadır, (c) belirli durumları aşar, (d) davranış ve olayların seçiminde veya değerlendirmesinde rehberlik eder ve (e) göreceli öneme göre sıralanır.

“Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır” (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009: 108). Bu nedenle, değerlerin hem toplumsal hem de bireysel boyutları vardır. Bireysel boyut insanın kendine göre yaşantısını, çalışmalarını, ideallerini belirlemesi, belirlediği amaç ve ideallerine yön vermesi ve onlara uygun hareket etmesinde değerlerin işlevine işaret eder (Kızılar ve Canikli, 2016). Özensel’e göre (2003) değer, insanların topluma uyumu sağlamasını belirleyen ve düzenleyen belirli ölçütlerdir. Bu açıdan değerler, toplumsal bir işlev görerek sosyal olarak kabul gören kurallar için esas dayanak noktası olmaktadır. Değer, toplumların tarihi birikimleriyle ortaya çıkan, toplumun tümünün kabul ettiği, toplumun devam, birlik ve varlığının sebebi şeklinde görülen, korunan, teşvik ve tasvip gören, inanç ve kabullenilmiştir. Normlar ve değerler, kültürel kimliğin şekillenmesini etkilemektedir (Tural, 1992: 29). Değerlerin kültür kadar ilişkili olduğu diğer bir alanda eğitimidir. Eğitim zaten işlev itibarıyla toplumsallıktan ve toplumdan soyutlanamaz bir kavramdır. Bundan dolayı her eğitsel süreç bir bakıma bir değer aktarımı sürecidir. En nesnel olarak Fen Bilimlerinde bile gözlemlerde objektif olma, disiplinli olma, işbirliği yapma gibi birçok değer doğrudan ve dolaylı olarak aktarılmaktadır. Aristoteles’in deyişiyle; “Kişilere insanın işini yapabilecek duruma gelmelerine insana özgü diğer bütün etkinlikleri, amaçlarına uygun gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmak değerlerin işlevidir. Yani değerler, kişilere doğru bilmesinde, doğru düşünmesinde, doğru değerlendirmesinde, doğru eylem içinde olduğunu görebilmesinde yardımcı olmaktadır” (Kuçuradi, 1985). Bu nedenledir ki, Doğanay, Seggie ve Caner (2012, s. 80), değerler eğitiminin eğitim için gerekli olduğunu belirterek, değerler eğitiminin öğrencilerin kendilerini bilişsel ve duyuşsal açıdan olgunlaştırarak, özgürleşmelerine imkân tanıdığını ifade etmişlerdir.

Değerlerin aktarımında dil önemli bir role sahiptir. Dil bir toplumun anlaşma vasıtası olduğu gibi aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarıcısıdır (Özbay 2002:115). Değerlerin aktarılmasında ve eğitimin işlevsel hale gelmesinde etkili olan aracın dil olduğu düşünüldüğünde, değerlerin dil ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Öyle ki, Althusser egemen ideoloji varlığını ve devamlı olmasını otomatik bilinç yüklemesinde en temelinden isim koyma, çağırmanın bu şekilde ortaya çıktığını ifade etmiştir (Yalçinkaya, 2016). “Buna göre, "Ey Müslüman", "Ey Türk", "Ey İnsan", "Ey Proleter" veya "Ey Sosyalist". Ve bütün bu adlarla çağrılanların hayatta birbirinden ayrı somut pratikleri, kimlikleri vardır. Çağrıldıkları ad, bir bakıma bu pratiklerin, bu kimliğin özetidir. Söz konusu pratikler, ideolojinin büyük harfli Öznesi altında ("Allah", "Türk Milleti" v.b.) hiyerarşik biçimde yapılaşmıştır.” (Belge, 2000). Bu bağlamda değer kavramı dil mekanizması aracılığıyla aslında toplumun içerisindeki her mekanizmada gömülü bir biçimde vardır. Bundan dolayıdır ki Türkçe dersinde değerlerin aktarılması önemli bir işlev görmektedir. Bu sebeple, Türkçe derslerinde değerlerle ilgili metinlerle karşılaşan çocuğun, evde de haftanın belli gün ve saatlerinde gerçekleştirilecek 16 okuma saatlerinde değerlerin yer aldığı edebi ürünlerin okuması, ailede paylaşım ortamının gerçekleştirilmesini ve ailenin de değerler bakımından eğitilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Belet ve Deveci, 2008). Türkçe dersinin değerler eğitimi açısından elverişli

olmasının bir sebebi de içerisinde masal, hikâye, şiir gibi değerler eğitime uygun birçok materyallerinin oldukça elverişli olmasıdır.

Son yıllarda hem dünya da hem de Türkiye’de yaygınlaşan “değerler eğitimi”, geçmişte "ahlak eğitimi" ve "karakter eğitimi" gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şeklidir (Sancak, 2011: 16). Bu kısmen insanlığın teknoloji ve bilgi bakımından eskiye nazaran çok daha ileri bir konumda olmasına rağmen değerler konusunda hem kendi içinde hem de kültürler arası sorunlarla karşılaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenledir ki, değerlerin son dönem eğitim politikalarının belirlenmesinde odak noktası olduğu, önemli bir ölçüt haline geldiği görülmektedir. 1739 sayılı MEB Temel Kanunu’nda vatandaşların milli ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren bireyler olarak yetiştirilmesi gerektiği belirtilmekte ve bu kanun değerler eğitiminin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Akbaş (2004) bu bağlamda Türk milli eğitim sisteminde değerleri araştırmış ve araştırmanın sonucunda milli eğitimin temel amaçları arasında yer alan değerleri şu şekilde vermiştir (Öcal ve Yiğittir, 2010):

Tablo 1: Akbaş’ın (2004) Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması

Değer Grupları	Değer örnekleri
Geleneksel	Ulusal güvenlik, yardımsever olmak, aile güvenliği, tutumlu olmak, güvenilir olmak, hayatın verdiklerini kabul etmek
Demokratik	Saygılı olmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak, işbirliği yapmak
Çalışma-İş	Çalışkan olmak, azimli olmak, girişimci olmak, sorumluluk sahibi olmak
Bilimsel	Araştırmacı olmak, yaratıcı olmak, meraklı olmak, bilimsel olmak, eleştirel olmak
Temel	Estetik, sağlıklı olmak, çevreyi korumak, temiz olmak

Ülkemizde 2005’den bu yana sistematik olarak yer alan değerler eğitimi, 18. Milli Eğitim şurasında ele alınmış ve ardından 2010 yılında yayınlanan genelge ile eğitim içerikleri değerler eğitimi komisyonlarının yetkisine verilmiştir (Aydoğan, 2018). 2016- 2017 eğitim öğretim yılında yenilenen müfredatlarda 16 disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen milli, manevi ve evrensel değerler on ana başlık altında toplanarak bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda, Türkçe Dersi Öğretim Programı aşamasında her sınıf kademesinde zorunlu temalar belirlenmiştir. Bunlar: Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz. Zorunlu temalar ve konu önerilerine de bakıldığında Türkçe dersinde değerlerimizin açık bir şekilde öğrencilere aktarılması gerektiği anlaşılmaktadır (Gereken, 2018). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında on kök değer adı geçmiştir. Belirlenen on kök değer adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir (Fidan Dal, 2018). Bu değerlere ilişkin açıklamalar aşağıdaki gibi verilebilir:

Tablo 2: Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar (MEB, 2017).

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	Bencil olmama, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçak gönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık 27 olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018)'na bakıldığında “Değerlerimiz” başlığı altında önceki programda yer almayan bilgiler yer almaktadır. “Eğitim sistemi sadece akademik açıdan bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir. Eğitim sistemi bu işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. Bu nedenle değerlerimiz öğretim programlarında ayrı bir ders veya konu olarak görülmemiştir. Bilakis bütün eğitim sürecinin nihai gayesi olan değerlerimiz, öğretim programlarının her biriminde yer almıştır.” (TDEP, 2018: 4; Gerekten, 2018). Bu bağlamda bu çalışmada 1’inci, 2’inci, 3’üncü ve 4’üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- İlköğretim 1’inci, 2’inci, 3’üncü ve 4’üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansları ne düzeydedir?

2- On kök değer olan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kavramlarının toplam frekansları ne düzeydedir?

2. Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma desenine göre hazırlanmış bir çalışmadır. Çalışma Açıklayıcı/Tanımlayıcı Durum Çalışması modeline (Illustrative Case Studies) göre hazırlanmıştır. Bu çalışma modeli betimseldir; bir durumun hakkında bilgi vermek için bir ya da iki durum kullanılır. Bu durum, özellikle okuyucunun bir program hakkında çok az bilgisi olduğunu gösteren bir sebep varsa, buna benzer başka verileri yorumlamaya yardımcı olur (Aytaçlı, 2012). Buna göre aşağıdaki aşamalara göre araştırma yapılandırılmıştır:

1.Araştırma Sorusunun Geliştirilmesi: İlköğretim Türkçe eğitim programında kök değerlerin incelenmesi araştırmanın temel sorusu olarak belirlenmiştir.

2.Araştırmanın Alt Problemlerinin Geliştirilmesi: “1- İlköğretim 1’inci, 2’inci, 3’üncü ve 4’üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansları ne düzeydedir?”, “2- On kök değer olan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kavramlarının toplam frekansları ne düzeydedir?”.

3.Analiz Biriminin Saptanması: Belirlenen on kök değer adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak analiz birimi olarak tespit edilmiştir.

4. Çalışılacak Durumun Belirlenmesi: Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansı çalışılacak durum olarak ele alınmıştır.

5. Araştırmaya Katılacak Bireylerin Seçimi: İlköğretim 1'inci, 2'inci, 3'üncü ve 4'üncü sınıf Türkçe ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

6. Verinin Toplanması ve Toplanan Verinin Alt Problemlerle İlişkilendirilmesi: Çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011:187).

7. Verinin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması: En fazla yer alan değer 132 frekansa sahip olduğu için bu değer tavan değer olarak ele alınmış ve verilerin azlık veya çokluğunu yorumlamak için beş kategoride çok az, az, orta, yüksek ve çok yüksek olarak bir aralık ölçeği geliştirilmiştir. Buna göre 26,4 ve altı çok az, 52,8 ile 26,4 arası az, 52,8 ile 79,2 arası orta, 79,2 ile 105,6 arası yüksek, 105,6 ile 132 arası çok yüksek olarak nitelenmiştir.

Şekil 1: Verileri yorumlamak için geliştirilen aralık

Verilerin iç tutarlılık katsayısını hesaplamak için Miles ve Huberman formülü kullanılmıştır. $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanabilir. Formülde, Δ : Güvenirlik katsayısını, C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, ∂ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını ifade etmektedir. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir ki araştırmada frekanslarda bu oranın üstünde olan kodlara göre oluşturulmuştur (Baltacı, 2017).

Çalışmanın temel sınırlılığı verilerin frekanslar üzerinden yorumlanmasıdır. Buna göre veriler sadece içerisinde konuyla ilgili geçen anahtar kelimelerin çokluğu veya azlığı kendi içerisindeki bir oranlamaya göre analiz edilmiştir. İlgili temayla alakalı metinde geçen kelime sayısının bu bağlamda o temaya verilen önemi yansıtaacağı varsayılmıştır.

Bulgular

2.1. “İlköğretim 1'inci, 2'inci, 3'üncü ve 4'üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansları ne düzeydedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Tablo 2’de Türkçe Ders Kitabında Değerler incelendiğinde 1. Sınıf Türkçe ders kitabında en çok atıf yapılan değer 26 adetle vatanseverlik olduğu görülmüştür. Keza, 2. Sınıf Türkçe ders kitabında 25 adetle, 3. Sınıf ders kitabında 31 adetle, 4. Sınıf ders kitabında 40 adetle vatanseverlik değerinin en çok atıf yapılan değer olarak ele alındığı görülmüştür. Bunun dışında 2. Sınıf Türkçe ders kitabına orantısız bir şekilde yer alan dostluk değerinin ise ikinci en fazla vurgulanan değer olduğu görülmüştür. Sevgi değeri görece dengeli olarak dağılım gösteren üçüncü sıradaki değerken, yardımseverlik ise orantısız dağılım gösteren dördüncü en fazla atıf alan değer olduğu görülmüştür. En az atıfta bulunulan değerin ise adalet olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Türkçe Ders Kitaplarında Değerler

Anahtar Kelime	1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Değerler	2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Değerler	3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Değerler	4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Değerler	Toplam
Adalet	0	0	1	0	1
Dostluk	2	30	3	16	51
Dürüstlük	1	0	4	6	11
Öz denetim	0	7	6	2	15
Sabır	1	0	3	8	12
Saygı	2	23	10	4	39
Sevgi	2	14	10	19	45
Sorumluluk	4	3	1	5	13
Vatanseverlik	26	35	31	40	132
Yardımseverlik	3	0	20	18	41
Toplam	41	112	89	118	360

3.2. “On kök değer olan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik kavramlarının toplam frekansları ne düzeydedir?” sorusuna ilişkin bulgular

Şekil 2: İlköğretim 1’inci, 2’inci, 3’üncü ve 4’üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansları

İlköğretim 1’inci, 2’inci, 3’üncü ve 4’üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin frekansları incelendiğinde en az yer alan değer 1 adetle Adalet değeri olduğu görülmüştür (Şekil 2). Bu değer de ilköğretim 3. Sınıf ders kitabında yer aldığı tespit edilmiştir (Tablo 2). Bunun dışında Dürüstlük (11), Sabır (12), Sorumluluk (13), Öz denetim (15) kök değerleri de çok az kategorisi altında olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3: İlköğretim 1'inci, 2'inci, 3'üncü ve 4'üncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin bulundukları kategorisi

Saygı (39), Yardımseverlik (41), Sevgi (45), Dostluk (51) değerleri ise geliştirilen skalada az kategorisinde olduğu tespit edilmiştir. Vatanseverlik (132) değeri ise çok yüksek kategorisinde olduğu tespit edilmiştir.

3. Tartışma ve Sonuç

Değerlerin toplamının kademelere göre dağılımı göz önüne alındığında en fazla değer 4. Sınıf kademesinde yer aldığı görülmüştür. Bu durumun görece gelişimle alakalı olduğu düşünülse de, alt boyutlar incelendiğinde değerlerin dağılımında böyle gelişimsel bir dağılım olmadığı görülmüştür. Örneğin, Dostluk değeri birinci kademesinde 2, ikinci sınıfta 30, üçüncü sınıfta 3, dördüncü sınıfta ise 16 kere yer aldığı görülmüştür. Eğer değerler somuttan soyuta göre yer alsaydı bu dağılımın sağa doğru basık olması gerekirdi. Başka bir örnek ise soyut bir kavram olan vatanseverlikte görülebilir. Buna göre Vatanseverlik değeri birinci kademesinde 26, ikinci sınıfta 35, üçüncü sınıfta 31, dördüncü sınıfta ise 40 olarak ele alınmıştır. Diğer durumlarda da benzer bulgular görülmektedir. Aydın'ın (2003) gençliğin değer algısını tespiti yönelik çalışmasında olduğu gibi yaş faktörünün etkili olduğunu vurgulamıştır. Erden ve Akman (1997: 116), değerler eğitiminde öğrencilerin gelişim düzeyinin dikkat edilmesi gereken en önemli ilkelerden biri olduğunu vurgulamışlardır. 7-12 yaş arasındaki çocuklar henüz oturmuş bir değer sistemine sahip olmadıkları için, olayları ve durumları içinde bulundukları şartlara göre değerlendirdikleri bu bağlamda ifade edilmiştir. Bu bağlamda değerlerin dağılımı göz önüne alınırken öncelikle öğrencilerin gelişim dönemleri göz önüne alınmamıştır. Bu bağlamda değerlerin dağılımında öğrencinin fizyolojik, psikolojik özelliklerinin, ilgi ve ihtiyaçlarının, yeteneklerinin göz önünde tutulmasını ifade eden Öğrenciye Görelik İlkesine, zaman ve mekansal olarak yakın çevreden uzak çevreye doğru giden bir yol izlenmesini ifade eden Yakından Uzağa İlkesine, öğrencinin eski bilgilerle yeni bilgiler arasında köprü kurmasını sağlayan Bilinenden Bilinmeyen İlkesine, önce elle tutulan, gözle görülen sonra bu bunların üzerine soyut kavramların öğretilmesini belirten Somuttan Soyuta İlkesine uygun hazırlanmadığı, en azından dağılımda bunun göz önüne alınmadığı tespit edilmiştir. Halbuki bir eğitim programı içeriklerin planlı bir şekilde anlatıldığı yapılardır. Bu yapılarda yerleştirme yapılırken geliş güzel değil mantıklı bir sıra izlenir. Bu bağlamda eldeki veriler incelendiğinde böyle bir yapının olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu Kahya (2018) tarafından gerçekleştirilen değerlerin, 5. Sınıf, 6. Sınıf, 7. Sınıf ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı etkinliklerindeki bulunuşlarını incelediği çalışmasında da bulunmuştur. Bu bulgulara göre, değerlerin, sınıf seviyelerinde ve temalara göre belli bir plan dâhilinde yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. 5. ve 6. sınıf çalışma kitaplarında tespit edilen değerlerin, 7. ve 8. sınıfa göre fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma da benzer durumun ilköğretim ders kitaplarında olduğunu göstermektedir. Bu

bağlamda eğitimciler için etkili bir şekilde çalışması için sağlam, iyi düşünülmüş ve iyi ifade edilmiş bir teorik çerçeveye sahip olmanın yanı sıra müfredatla ilgili kararlarını ve onunla etkileşimlerini bildirmek için iyi sentezlenmiş, sağlıklı bir şekilde düşünülmüş teorik bakış açısını kullanmak daha da önemli olduğu söylenebilir (Ling, Stephenson, 2005).

Şekil 4. Değerlerin toplamalarının kademelere göre dağılımı

Araştırmada en çok yer alan değer vatanseverlik olarak yer alırken en az yer alan değer adalet olduğu gözlenmiştir. Şen (2008)'in altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelediği çalışmasında da adalet değerinin en az yer aldığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Yiğittir (2010:207) ilköğretim öğrenci velilerinin değer tercihleri ile ilgili çalışmasında onların okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini tespit etmiştir. Bu değerlerden saygı, dürüstlük, çalışkanlık ve yardımseverliğin öğrencilerce de tercih edildiği görülmüştür. Bu bağlamda vatanseverlik bağlamında kimliğin ve vatanseverliğin değerlerden bağımsız bir şekilde ele alındığı şeklinde bir yorum yapılabilir. Erkal (1997), Türk kimliği ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: Şeref ve haysiyetine düşkünlük; Yabancı boyunduruğu altında yaşayamamak (hürriyet ve istiklal arayışı); Teskilatçılık ve devlet kurma geleneği; Mazluma dost, zalime düşman olmak; Adaletli davranmak ve yönetmek geleneği; Yaşlıya saygı ve aile çatısı altında tutmak; Misafirperverlik; Acelecilik ve tahammülsüzlük; Vatan fikri; Kadına gerekli yeri vermek, ancak bunu matematik bir eşitlik olarak düşünmemek (akt. Şen, 2008: 768). Erkal'nin (1997) görüşleri göz önüne alındığında Türk kimliğine Vatan fikri konusunda önem verilmesine rağmen, adaletli davranmak ve yönetmek geleneği açısından önem verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, vatan kavramının daha çok somut bir toprak parçası olarak ele alındığı, vatanın içindeki değerlerin, birikimin ve kültürün vatanseverlik bağlamında ele alınmadığı görülmüştür. Bunun da kabaca vatani hudut korumaya indirgeyen bir bakış açısını yansıttığı söylenebilir.

Araştırmanın en çok yer alan değer vatanseverlik olarak yer alırken en az yer alan değer adalet olduğuna ilişkin bulgusu ayrıca ilköğretim Türkçe ders kitabında yerel değerlere ağırlık verilirken evrensel değerlere ağırlık verilmediğini göstermektedir. Değerler sadece bireylere ve bireylerin içinde bulundukları topluma yönelik değildir. Bir değer evrenselliğini o değer yokluğunun kültür ve toplumsal yapıdan bağımsız olmasını gösterir. Örneğin toplumların eşitlik, adalet, sevgi, saygı vb. değerlerden uzaklaşmaları dünyada toplumlar arasındaki huzuru da bozmaktadır. Örneğin; vatanseverlik, Türk ulusunu sevmek ve Türk bayrağına saygı duymak, şehit ve

gazilere saygı duyma, Atatürk'ü sevme, Türkçe'yi koruma ve geliştirme, kültürel mirasına sahip çıkma, Türk büyüklerini tanıma gibi değerler ise Türk ulusuna ait olan değerlerdir (Tarakçı, 2013). Ulusal değerler ne derecede önemliyse evrensel değerleri korumak da o kadar önemlidir. Evrensel değerler bizlere insan olma kimliğini verirken, ulusal değerler ise bize millet olma kimliğini verir. Bu bağlamda, bu çalışmada Adalet (1) Dürüstlük (10), Öz denetim (15), Sabır (11), Sorumluluk (11) kök değerleri de çok az kategorisi altında olduğu ve Saygı (39), Yardımseverlik (41), Sevgi (45), Dostluk (49) değerleri ise geliştirilen skalada az kategorisinde olduğu tespit edilirken Vatanseverlik (132) değerinin ise çok yüksek kategorisinde olduğunun tespit edilmesi evrensel değerlere verilen önemin görece daha az olduğunu göstermektedir. Yaman vd. (2009) "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler" isimli çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok sosyal değerlere en az dini ve iktisadi değerlere yer verildiği, nazım türündeki metinlerde estetik değerlerin daha yoğun olduğu ve altıncı sınıf ders kitaplarında teorik değerlerin daha fazla yer aldığı belirtilmiştir. Belet ve Deveci (2008) MEB tarafından basılan ilköğretim 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitabındaki metinleri aktardığı değerler bakımından Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin 33'ünde ulusal değerler, 27'inde sorumluluk, 20'inde özdenetim, 18'inde çalışkanlık, 17'inde hoşgörü, 15'inde merhamet, 13'ünde nezaket, 12'sinde onurlu olma, 9'unda tutarlılık, 6'sında dürüstlük ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. Bu da önceliğin yerel değerlere verildiğini göstermektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın bulgularıyla Yaman vd. (2009) ve Deveci (2008) 'nin bulgularının örtüştüğü söylenebilir.

Şekil 5. Türkçe ders kitaplarında yerel değerlere karşı evrensel değerler

Atmaca da (2011: 12) değerler eğitimin amacını "Çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamak" olarak belirtmiştir. Bu bağlamda araştırmanın bulguları Türkçe ders kitabında değerlerin kişiliğin her yönüyle gelişmesi hedefine uygun düzenlemediğini göstermektedir. Aslında bu durumun kendi kültürel kodlarımızdaki değer aktarımıyla da bağdaşmadığı söylenebilir. Örneğin, Özbay ve Tayşi (2011) "Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi" başlıklı çalışmasında 190 değer örneği ifade edilmiş ve en fazla saygı değerini (38) yansıtan örneklerle rastlandığı ifade edilmiştir. Saygı değerini ise sırasıyla sevgi (29), Sorumluluk (17), dayanışma (16), vatan sevgisi (15) takip ettiği belirtilmiştir. Benzer şekilde illi Eğitim Bakanlığının ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser serisinde yer alan Safahat isimli eserde Adil olma (% 7.3), aile birliğine önem verme (%4.4), bağımsızlık (% 8.4), barış (% 1.1), bilimsellik (% 17.9), çalışkanlık (% 10.6), duyarlılık (% 5.05), dayanışma (% 6.1), dürüstlük (% 1.6), estetik (% 2.8), özgürlük (% 3.3), sağlıklı olmaya önem verme (%0.5), saygı (% 10.1), sevgi (% 6.1) sorumluluk (%6.1), temizlik (% 1.6), vatanseverlik (% 3.3), yardımseverlik (% 2.2) değerleri tespit

edilmiş, Türkçe eğitiminde değerler öğretiminin nasıl olması gerektiği ortaya konulmuştur (Moğul, 2012). Benzer şekilde Ahmet Cevat Emre'nin Türkçe Kıraat kitabında başlıca Sevgi 26,01%, saygı 16,26%; itidal 12,19%; erdem 10,16; merhamet 8,13%; yardımlaşma 8,13%; sabır 6,10% adalet 5,69%; doğruluk 4,06%; şefkat 3,25% değerleri tespit edilmiştir (Tanrıkulu, 2015). Buna paralel olarak, Çayır Çevik (2014) Dede Korkut Hikâyeleri isimli eserde belirlenen değerlerden en fazla sevgi (74) değerine yer verildiği, bunu sırayla dayanışma(47), saygı(43) değerleri izlemekte; en az hoşgörü (3) değerine yer verildiği bunu sırayla kanaatkarlık (6), misafirperverlik(9) değerlerinin izlediği sonucuna ulaşmıştır. Görüldüğü gibi Dede Korkut masallarında ve Safahat'ta da ağırlığın öncelikle evrensel değerlere öncelik verilerek yapılandırıldığı görülmektedir. Halbuki "çocuk edebiyatı ürünleri, bir yandan çocuğun dil becerilerini geliştirirken bir yandan çocukta, millî ve evrensel kültür değerlerine ilişkin bir bilincin uyanmasını ve bir tutumun gelişmesini sağlar. Aktarma, iletişim sürecinin temel unsuru olan dil, ait olduğu milletin kültürel değerleri olan millî kimliğin özelliğini taşır" (Karatay, 2007: 941). XIX. yüzyıl saz şairlerinden Evrekli Seyrânî'nin şiirlerinde de evgi, dostluk, tevazu, sorumluluk, dayanışma, misafirperverlik, iyilik, ahlak, çalışkanlık, vefa, sadakat, özgüven, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, paylaşma, kötü alışkanlıklar, tarih bilinci, adalet, doğruluk ve sabır değerlerinin yer aldığı bulunmuştur (Betül Doğan, 2017). Çünkü Türk, Yahudi, Fransız, Amerikalı hangi millettense olursa olsun o milletin bir ferdi olmanın kapısı insan olmaktan geçer, insan olmanın anahtarı ise evrensel değerleri özümsemektir. Bu bağlamda, insani değerlere sahip olmayan bir İngiliz, kendisini ülkesinin sembolü olan Aslan gibi heybetli ve güçlü bir hale getirebilir ama Aslanın hayvan özelliğinden ancak evrensel değerlerle kurtarabilir. Benzer şekilde kendini Boğa ile özdeşleştiren bir İspanyol, bozkurtla özdeşleştiren bir Türk, Ayıyla özdeşleştiren Rus kimliğinde bu canlıların meziyetini elde edebilir ama bunun insan bedeninin de can bulması ancak evrensel değerlerle olur. Bu bağlamda, Türkçe ders kitaplarında değerler işlenirken Türk Edebiyatının önemli eserleri olan Dede Korkut masalları veya Safahat gibi eserlerde olduğu gibi evrensel değerlere ve insani kimliğe yeterli önem verilmediği gözlenmiştir. Bu nedenle geliştirilen Türkçe eğitim programında bir yandan çocuğun dil becerilerini geliştirirken bir yandan da çocukta farkında olmadan, kültüre dayalı gerek millî gerekse evrensel değerlere karşı bir bilincin uyanmasını sağlanmalıdır (Bağcı, 2013: 16).

Bu noktada evrensel değerlerin aktarılması sırasında gelişim dönemlerinin de göz önüne alınması gerektiği tekrardan vurgulanmalıdır. Örneğin, Kohlberg yaş ile ahlak gelişimi arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu söylemese de küçük yaş guruplarının gelenek öncesi dönemdeki, daha büyük çocukların ise gelenek sonrası dönemdeki davranışları gösterdiğini söylemiştir. Buna göre Gelenek öncesi ahlak düzeyindeki çocuklarda durumun doğru ya da yanlış olduğunu içsel ölçütlere göre değil dışsal ölçütlere göre değerlendirilmektedir (Özel, 2015). Bu bağlamda bu durumun ergenliğe yakın dönemdeki çocukların evrensel değerleri kavramalarının daha olası olduğu anlamına geldiği söylenebilir.

Girmen'in (2013) yaptığı araştırmada ilköğretim 1-5. sınıflar programında yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitiminde adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerinin kullanılabileceği önerilmiştir. Bununla beraber bu çalışmadaki kök değerler olan on kök değer adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinden vatanseverlik dışındaki değerlerin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Girmen (2013) çalışmasında Türkçe derslerinde değer eğitimi amaçlı kullanılabilecek atasözlerinden en çok 37 atasözle dayanışma anlamı taşıyan atasözü bulmuştur ki bu bulgu bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir çünkü bu çalışmada da dayanışmaya yakın olan yardımseverlik kavramı 41 adet bulunmuştur.

Bu çalışmada sonuç olarak, on kök değerlerin frekansları incelendiğinde

i) Değerlerin toplamının kademelere göre dağılımında ahlaki ve kişilik gelişimlerine dayalı olmayan ve öğretim ilkelerini temel almayan bir şekilde rastgele bir şekilde değerlerin dağılım gösterdiği bulunmuştur.

ii) İlköğretim Türkçe ders kitabında yerel değerlere ağırlık verilirken evrensel değerlere ağırlık verilmediğini göstermektedir. Şahin (2015)'de İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde incelenen ders kitabı metinlerinde daha çok dil ve vatan unsurlarına rastlanılmış, diğer kültür unsurlarının metinlerde dağılım sayıları yaklaşık olarak aynı olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Külünkoğlu (2010) ise çalışmasında en az işlenen değerlerin “dürüstlük”, “estetik”, “misafirperverlik”, “özgürlük” ve “saygı” değerleri olduğunu tespit etmiştir.

iii) Çalışmada elde edilen bulgular değerler eğitimi konusunda bilimsel bir şekilde İlkokul 1. 2. 3. 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarının hazırlanmadığını göstermektedir. Benzer sonucu, Çopur (2018)'de tespit etmiş ve İlkokul 1. 2. 3. 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerin hiçbirisi değer analizi yaklaşımına tamamen uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

4. Öneriler

4.1. Gelecek araştırmalar için öneriler

Bu çalışmanın benzerleri;

- Farklı araştırma desenleri kullanılarak yapılabilir: Örneğin Türkçe ders kitabındaki değerlerin geçtiği metinlerin bilişsel ve duyuşsal etkileri deneysel bir tasarımla incelenebilir. Ayrıca öğretmen ve eğitim programcılarının görüşüne başvurularak uzman görüşü alınarak tekrar incelemeler yapılabilir.

- Farklı örneklerle yapılabilir: Diğer kademelerdeki ders kitapları, yardımcı ders kitapları veya MEB'in tavsiye ettiği kitap ve metinler üzerinden inceleme yapılabilir.

- Karşılaştırmalı çalışma yapılabilir. Zaman açısından geçmişten günümüze Türkçe eğitiminde değerler eğitimi incelenebilir: Mekan açısından, farklı ülkelerdeki dil derslerindeki değerler eğitimi karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir

- Aynı araştırma farklı yöntemlerle de yapılabilir: Türkçe ders kitapları farklı değerlendirme formları geliştirilerek incelenebilir. Ayrıca içerik analizi yapılırken farklı değerler ölçüt olarak ele alınabilir.

- Çalışma frekanslara dayalı olarak yapıldığı için içerik analizi yapılarak çalışmanın bulguları daha derinlemesine analiz edilebilir çünkü yerel değerler frekans olarak yüksek çıkmasına rağmen içerik ögesinde bu yüksekliğin nasıl anlamlandırıldığı da önem arz etmektedir.

4.2. Eğitim Programları bağlamında öneriler

- Değerler aktarımında evrensel ve kültürel değerlere eşit şekilde yer verilmelidir.

- Sınıf düzeyine göre hangi kültürel değerlerin nasıl aktarılacağı uzmanlardan oluşan bir komisyon tarafından belirlenmeli ve eğitim programında hangi sınıf seviyesinde hangi kültürel değerlerin öğrencilere aktarılacağı açık bir şekilde gösterilmelidir (Şahin, 2015).

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı.

- Atmaca, G. (2011). Çocuklara Mahsus Gazete’de Değerler Eğitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, N. (2007). Toplumsal Değerler ve Gençlik, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. Eğitime Bakış, 7 (19), 39-45.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği, Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (3), 121-144
- Aydoğan, R. (2018). Öz düzenleyici öğrenmeye yönelik değerler eğitimi programının öğrencilerin akademik başarı, demokratik tutum ve yaşam boyu öğrenme kazanım algıları üzerine etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19
- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (1), 1-9
- Bağcı, E. (2013). Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 2017, Cilt 3, Sayı 1, Sayfa 1-15
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008). Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 2-4 Mayıs 2008, Çanakkale.
- Belge, M. (2000). Önsöz, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Doğan, Z.B. (2017). Seyrânî’nin şiirlerinin değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarına alınabilirliği bakımından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19
- Cevizci, A. (2013). Felsefe sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çayır Çevik, Y. (2014). Türkçe öğretim programlarında değerler ve Dede Korkut hikayelerinin değerler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19
- Çopur, E. (2018). İlkokul 1. 2. 3. 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin değer analizi yaklaşımına göre değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19
- Doğanay, A., Seggie, F. N. ve Caner, H. A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: avrupa değerler eğitimi projesi. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 2(3), 73-86
- Erden M. ve Akman, Y. (1997). Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme. Ankara: Arkadaş.
- Gereken, H. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. Değerler Eğitimi Dergisi, 11(25), 117-142.
- Fidan Dal, Z. (2018). Okul öncesi değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi (Okul öncesi öğretmenleri üzerinde bir inceleme), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr>, den erişilmiştir 28.04.19

- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 463-47
- Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). Değerler eğitimi. Karabük: Denem Yayınları.
- Kuçuradi. İ. (17-18 Kasım 1985). Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye’de Eğitim, İstanbul.
- Ling, L. Stephenson, J. (2005). Introduction And Theoretical Perspectives, Routledge, London.
- MEB, (2017). İngilizce dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokullar 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: MEB.
- Moğul, S. (2012). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19
- Öcal, A. ve Yiğittir, S. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 407- 416.Önder, 2011: 164).
- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*.1(1), 602, 112-120.
- Özel, A. (2015). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerler ile ilgili algılarının incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217- 239.
- Powney, J., Cullen, M., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M., Munn, P. (1995). Understanding values education in the primary school. In The Scottish Council for Research in Education Report 64.
- Sancak, Y. (2011).Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Niğde.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Towards a psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550-562.
- Şahin, N. (2015). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.1(5), 763-779
- Tanrıkulu, M. (2015). Ahmet Cevat Emre'nin Türkçe Kıraat kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19
- Tarakçı, A. (2013). İlkokul 4. sınıf Türkçe dersinde görsel okuma- görsel sunu çalışmalarında değerler eğitiminde kitle iletişim araçları kullanılmasının değer edinimine ve Türkçe dersine yönelik tutuma etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19
- Türkçe Sözlük (2005). Türk Dil Kurumu, 10.Baskı, Ankara.
- Yalçinkaya, D. (2016). Louis Althusser'in Devletin İdeolojik Aygıtları adlı eseri bağlamında, günümüzde sosyal medya ve iktidar ilişkilerinin sosyolojik analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.19

-
- Yaman, H., Taflan, S., Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi, 7, (18), 107- 120.
- Yazıcı, K. (2006). “Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış”, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi.
- Yeşil, A. ve Aydın, R. D. (2007). Demokratik değerlerin eğitimimde yöntem ve zamanlama. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.11.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Basımevi.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi, 8 (19) 207-223